

Høringsuttalelse fra Presteforeningen: Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser – Kirkerådet 2018

Hovedsynspunkter

Presteforeningen ser ikke behov for en så omfattende justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser.

Presteforeningen kan langt på vei dele høringsnotatets innledende tilnærming. Presteforeningen legger vekt på

- Balanse mellom valgfrihet/variasjon og fasthet/gjenkjennelighet
- Involvering ved at gudstjenestedeltakere gjenkjenner og «kan» liturgien
- Færre alternativer i de ordene som menigheten fremsier eller synger.
- Rom for variasjon i de bønnene som liturgen og medliturgen ber
- Rom for variasjon i gudstjenesteuttrykket

Presteforeningen mener at mange av de foreslåtte justeringene ikke følger opp denne tilnærmingen. De fleste justeringene angår ord som fremsies av og bønner som bes av liturgen og medliturgen. Mange forslag innskrenker rommet for variasjon i disse bønnene. Rommet for variasjon i gudstjenesteuttrykket innskrenkes på flere viktige punkter, slik som om man skal sitte eller stå under første og siste salme, eller bruke halleluja-vers eller salme i forbindelse med evangelieleesningen.

Mange av endringene vil innskrenke det lokale handlingsrommet på punkter hvor det er viktig å kunne ta hensyn til kontekstuelle forhold. Det er stor forskjell mellom f.eks. domkirkemenigheter og menigheter i bydeler og på landet. Likeledes mellom gudstjenester med mange deltakere og/eller store liturgiske ressurser, og gudstjenester med få deltakere. Det er forskjell på gudstjenester i forbindelse med trosopplæringstiltak med mange barn og unge til steder, og en mer «voksen» gudstjenestemenighet. Det er forskjeller i gudstjenestekultur og liturgisk uttrykk.

Gudstjenesteordningen må være fleksibel nok til å ivareta hensynene til gudstjenester ved trosopplæringstiltak, ved adgang til aktualiserende, dramatiserende og involverende elementer i prekenen, og muligheten til å kombinere bønnevandring og nattverd som mange steder fungerer godt.

Presteforeningen deler anliggendet om at gudstjenesteliturgen må ivareta gjenkjennelse. Her mener Presteforeningen hovedproblemet var de altfor mange valgmulighetene når det gjelder liturgisk musikk. Dette anser Presteforeningen er ivaretatt ved Kirkemøtets vedtak om liturgisk musikk (KM 4/17).

Hyppige endringer i liturgien bør unngås av hensyn til menighetene og gudstjenestedeltakerne. Det er også lagt ned et betydelig arbeid lokalt med utforming av lokal grunnordning. De foreslåtte justeringene vil mange steder tvinge fram endringer i gjennomarbeidede lokale grunnordninger. Det er risiko for at dette vil demotivere aktive og engasjerte gudstjenestedeltakere. Presteforeningen kan ikke se at det er tilstrekkelig tungtveiende grunner til å endre på en gudstjenesteliturgi som fortsatt er under «innøving».

Presteforeningen mener de nødvendige / ønskelige justeringene av hovedgudstjenesten kan distribueres som tilleggsark til liturgipermen, uten at hele liturgien trenger å anskaffes på nytt alle steder. Ved nye opplag av liturgibok for hovedgudstjenesten, innarbeides endringene. Prester og

menigheter bør ikke pålegges å anskaffe ny liturgibok eller ny liturgiperm, noe som samlet ville innebære en betydelig økonomisk utgift.

Det er ønskelig at liturgiboken kan inneholde en veiledende normalliturgi som kan brukes av vikarprester og f.eks. i kirker/menigheter med få årlige gudstjenester, men som ikke innskrenker det lokale handlingsrommet.

Hensynet til «kvalitetsforbedring og oppdatering språklig og innholdsmessig» må veies opp mot de negative effektene av hyppige endringer i liturgien.

Presteforeningen mener ordningen med godkjenning av lokal grunnordning kan legges om, og erstattes av et tilsyn ved visitas som etterser at menighetens lokale grunnordning holder seg innenfor de gitte rammene for hovedgudstjenesten.

Høringstema 1

Presteforeningen er kritisk til at språk fra målstyringstenkning trekkes inn i arbeidet med utforming av kirkens liturgier. Gudstjenesteliturgien er ramme om den kristne menighets primære samlings- og uttrykksform, og ikke et virkemiddel for måloppnåelse målt i oppslutning. Presteforeningen kan ikke se at høringstema 1 bør ha noen plass i en høring om gudstjenestens liturgi, men at det hører hjemme i den enkelte menighets planleggingsarbeid. Dersom det er behov for kunnskapsinnhenting om disse forholdene, er andre former for kartlegging mer egnet enn en høring om utformingen av liturgien.

Høringstema 2

Presteforeningen mener ordningen med godkjenning av lokal grunnordning kan legges om, og erstattes av et tilsyn ved visitas som etterser at menighetens lokale grunnordning holder seg innenfor de gitte rammene for hovedgudstjenesten. Denne formen for tilsyn vil på en annen måte enn godkjenningsordninger kommunisere at kirken har tillit til kompetansen prester og andre kirkelig ansatte, menighetsråd og andre i menigheten har. De gitte rammene må da være fleksible nok til å romme variasjon i gudstjenesteuttrykket – både fra sted til sted og ved ulike gudstjenester i samme menighet.

Høringstema 3

3a: Presteforeningen mener den foreslåtte presiseringen er overflødig.

3b og 3d: Presteforeningen mener dette er nyttige presiseringer.

3c: Presteforeningen går imot forslaget om å gjøre det obligatorisk å stå under inngangssalmen. Valgmulighet her er viktig av hensyn til ulike kirkelige kontekster, for å kunne ta hensyn til eldre og bevegelseshemmede i utformingen av gudstjenesten, og bidrar også til rom for variasjon i gudstjenesteuttrykk. Presteforeningen mener de foreslåtte endringene i rubrikken er overflødig.

3e og 3i: Presteforeningen støtter forslaget om at innledningsdelen ikke bør bli for lang. Presteforeningen mener det bør være valgfrihet om en benytter samlingsbønn eller dagens bønn, og at normalt en av dem skal være med. Dagens bønn bør kunne fremsies av medliturg. Presteforeningen foreslår å ta inn i rubrikken til ledd 4 Samlingsbønn en mulighet for på å kunne bruke dagens bønn som samlingsbønn på høytidsdager. Presteforeningen mener det ikke bør gjøres endringer i bønnenes ordlyd.

3f: Presteforeningen mener det ikke bør gjøres endringer i liturgens valgmulighet når det gjelder innledning til syndsbekejnelser og formuleringene av disse. Presteforeningen mener syndsbekejnelser som er alternativer i dag bør opprettholdes, også muligheten til å søke biskopen

om å bruke en lokalt utformet syndsbejennelse regelmessig i gudstjenesten. Når det først er fire ulike alternativer, slik som i forslaget, vil ikke menighetene i praksis oppleve det som noen stor forskjell om det er noe flere alternativer. Særlig bør alternativ 6 videreføres som valgmulighet. Denne syndsbejennelsen er kjent, ivaretar flere av de teologiske anliggende bak det foreslåtte nye alternativet, og bevarer tilknytningen til Den norske kirkes liturgiske tradisjon siden 1889-liturgien. Det foreslåtte nye alternativet ivaretar viktige teologiske anliggender knyttet til forståelsen av synd.

3g: Presteforeningen mener Kyrie, av hensyn til muligheten for variasjon i gudstjenesteuttrykket, fortsatt skal kunne utelates i enkelte gudstjenester.

Høringstema 4

4a: Presteforeningen mener den valgfrie muligheten for menighetssvaret «Gud være lovet» etter tekstlesningene bør videreføres.

4c: Presteforeningen mener det bør være valgfritt med hallelujaomkved eller salme i forbindelse med evangelieleesningen. Dette av hensyn til kontekstuelle forhold og for å bevare rommet for variasjon i gudstjenesteuttrykk. Salmesang vil av mange gudstjenestedeltakere oppleves mer kjent enn hallelujaomkved. Obligatorisk innføring av hallelujaomkved vil kunne oppleves som et pålegg i retning av en bestemt type gudstjenesteuttrykk på bekostning av andre.

4d: Presteforeningen støtter den første presiseringen som tas inn i rubrikkene til ledd 13 Preken. Presiseringen om prekenens sted er unødvendig. Presteforeningen finner ingen begrunnelse i høringsdokumentet for utelattelsen av rubrikkene som omtaler muligheten for en kort innledningsdel før prekenteeksten leses, og for aktualiserende, dramatiserende eller aktiviserende innslag som er samordnet med innholdet i prekenen. Det framstår derfor som uklart om disse mulighetene fjernes, eller om de anses så selvsagte at de ikke er nødvendige å omtale i rubrikkene. Presteforeningen mener det bør være anledning både til en kort innledningsdel før prekenteeksten leses, og for aktualiserende, dramatiserende eller aktiviserende innslag i forbindelse med prekenen. Det siste er ikke minst viktig ved gudstjenester knyttet til menighetens trosopplæring.

4f: Presteforeningen mener presiseringen ikke er nødvendig, men har ikke innvendinger til den.

4i: Presteforeningen mener forbønnen kan opprettholdes som en egen hoveddel i gudstjenesten, og at endring med hensyn til dette ikke er nødvendig. Selv om en gudstjenestestruktur sentrert om «Ordet» og «Bordet» er utbredt, finnes det også holdepunkter for å vektlegge bønne som et tredje hovedelement i gudstjenesten, jf. f.eks. Ap. Gj. 2,42 (apostlenes lære, brødsbrytelsen og bønnene).

Presteforeningen støtter ikke endringen i rubrikken når det gjelder bønnevandring. Bønnevandring i kombinasjon med nattverd er innarbeidet og fungerer godt mange steder, særlig i gudstjenester med mange barn og unge til stede. Presteforeningen kan se at visse elementer som kan inngå i bønnevandring bør finne sted før nattverden, særlig hvis det er skriftemål som element i bønnevandringen. Siden bønnevandring inngår i ulike typer gudstjenester, dels gudstjenester med mange barn og unge, dels mer meditative gudstjenester, mener Presteforeningen likevel anledningen til bønnevandring samtidig med nattverdutdelingen bør videreføres.

Presteforeningen ser ikke behov for at det tas inn en femte formulert forbønn. Presteforeningen mener den foreslåtte forbønnen inneholder uheldige formuleringer. Særlig gjelder dette setningen «Vi takker deg for helgener og martyrer som vitnet om deg», som blir for ubeskyttet og fremmedgjørende i en luthersk folkekirkesetting, når setningen, som i forslaget, står løsrevet fra en videre forståelsessammenheng.

Språklig mener Presteforeningen at det bør vurderes å sløyfe bruken av ordet «egen» («vår egen menighet», «vårt eget land») i forbønner og forbønnstemaer. Presteforeningen mener dette kan trekke i retning av en selvopptatt forbønn, som indirekte understreker forskjellen mellom «oss» og «de andre».

Høringstema 5

5a: Presteforeningen mener rubrikken om stående nattverd bør justeres i samsvar med det som har blitt rådende praksis, slik at stående nattverd med intinksjon ikke framstår som unntak fra normalen. Åpningen for flere utdelingsmåter ivaretar behovet for ulike gudstjenesteuttrykk og rom for variasjon ut fra kontekstuelle forhold.

5b: Presteforeningen støtter at det ikke gjøres endring i formuleringen av sanctus.

Presteforeningen mener både kropp og legeme er forståelig norsk og kan brukes i liturgien. Presteforeningen ser ikke noe stort behov for nytt utdelingsord og for å gå lenger i retning av å bruke ordet «kropp», men har heller ikke sterke innvendinger mot det.

Presteforeningen støtter innføring av ordet «beger» i stedet for «kalk» i nattverdliturgien.

5c: Presteforeningen mener muligheten for to alternative plasseringer av takkofferet kan opprettholdes, også i gudstjenester med nattverd. Dette for å gi rom for ulike gudstjenesteuttrykk. Plasseringen av ofring i gudstjenester uten nattverd vil da ikke trenge å formuleres som et unntak fra vanlig praksis. Dette vil også ivareta hensynet både til menigheter som synger en salme under takkofferet, og menigheter som gjennomfører ofringen ledsaget av instrumental- eller vokalmusikk. Nattverddelen bør innledes med en salme, men ved to alternative plasseringer av takkofferet, og mulighet for å samle inn takkofferet uten salmesang, bør salmen ikke kalles «takkoffersalme».

Ut fra hensynet til å romme ulike gudstjenesteuttrykk ser Presteforeningen heller ikke behov for endringer av rubrikken når det gjelder dekking og avdekking av alteret.

5d: Presteforeningen mener forslaget til endret rubrikk om oppløftingen av vinen og brødet er på et unødvendig detaljeringsnivå.

5e: Presteforeningen har ingen innvendinger mot å bytte om rekkefølgen mellom de to valgfrie leddene brødsbrytelse og fredshilsen.

Presteforeningen mener det ikke er behov for endring i ordene ved brødsbrytelsen.

Presteforeningen har ikke innvendinger mot at teksten om den valgfrie utvidede fredshilsen tas inn i liturgien.

Presteforeningen mener de tre valgmulighetene til velsignelsesord til barn og andre som kommer fram og viser at de ikke skal motta nattverden beholdes.

Presteforeningen mener omredigeringen av den påfølgende rubrikken om fredsønsket er unødig.

Presteforeningen støtter at det ikke gjøres endringer i tilsigelsesordene etter nattverden.

5e: Presteforeningen mener adgangen til å be en lokalt utformet eller annen egnet takkebønn etter nattverdmåltidet bør opprettholdes.

Høringstema 6

6: Presteforeningen ser generelt sett ikke behov for endringer i nattverdbønnene.

Presteforeningen støtter ikke forslaget til endring i nattverdbønn E. Bønnen inneholder flere familiemotiver, som bildet av den kjærlige mor som samler sine barn om seg. «Familie» er i denne sammenhengen mer adekvat enn «venner».

Presteforeningen støtter at de to nye nattverdbønnene F og G tas inn.

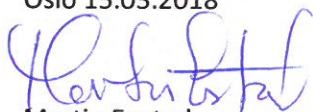
Høringstema 7

7: Presteforeningen går imot forslaget om å gjøre det obligatorisk å stå under utgangssalmen.

Valgmulighet her er viktig av hensyn til ulike kirkelige kontekster, og bidrar også til rom for variasjon i gudstjenesteuttrykk. Presteforeningen mener de foreslåtte endringene i rubrikken er overflødig.

Presteforeningen har ikke merknader til forslaget om å ta inn fra veiledningen de tre skriftordene som kan brukes som utsendelsesord.

Oslo 15.03.2018

Martin Enstad

Leder